

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Præfatio Ad Lectorem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

DOCTRINA de Morum regulâ, si quæ alia, & in se nobilissima est; & nobis maximè necessaria. Nobilissima quidem ob materiæ subtilitatem & excellentiam; nobis verò utilissima, ob conscientiæ quietem & securitatem, quam regula rectè & rationabiliter constituta parit; maximè quando communis, imò & unanimis omnium peritorum consensus eandem approbat. Optimè proinde hac ex parte, à paucis annis, agebatur cum Republicâ Christianâ, quando Doctores omnes cum summâ conscientiarum quiete in unam eandemque de sufficienti conscientiæ regulâ sententiam conveniebant. Sed, proh dolor! in re tanti momenti, in quam omnes omnino, futuris etiam temporibus, ut par erat, consentire debebant, gravissimæ opinantium dissentiones, non ita pridem exortæ, conscientiarum pacem turbaverunt. Nec turbaverunt tantùm, sed eandem aliqui scriptis suis etiamnum turbare pergunt. Quod cum ita sit, è re omnium judicavi fore, si ante disputationem inchoatam, brevem de celeberrimâ, jamque ore omnium agitæ, circa licitum probabilium usum, controversiæ ortu & progressu historiam attezam. Res ergò ita se habuit.

Ante annum hujus sæculi 1638. omnes Authores, omnesque Ecclesiæ Doctores unanimiter asserbant, cuique licitum esse in praxi sequi opinionem probabilem, quamvis illa esset minùs tuta quàm opposita, maximè si operans opinionem illam absoluto judicio veram esse existimaret. Hoc evidenter constat ex innumerabilium Autorum scriptis, ante annum illum editis, qui omnes in hoc puncto unanimiter conveniunt; neque enim vel unum à centum & amplius annis invenire erat, qui post quæstionem examinatam id in expressis terminis non tradiderat. Sed & Antiquiores Theologi facem præstulerant; illi enim in eandem doctrinam antea conspiraverant, ut palam evinco *quæst. 22. de Conscientia probabili*, ubi propria singulorum verba, quibus ipsi mentem suam satis apertè exprimunt, attuli ac ponderavi. Hoc adeo certum est, ut nec ipsa invidia ullum Auctorem ante dictum annum hæcenus citare poterit, qui veritatem hanc in dubium revocârit.

Porro veritas hæc, & unanimis Authorum conspiratio eousque progressa est, ut omnes uno etiam ore docerent, licitum hominibus esse in praxi sequi opinionem quamcumque etiam minùs tutam, modò illa motivo probabili confirmaretur, etsi opinio contraria & tutior esset & probabilior. In hoc etiam Authores omnes conveniebant, unum si dempseris Paulum Comitolum, virum ex Societate nostrâ, sed ob doctrinæ præstantis famam in mundo literario parum celebrem, qui anno 1609. edidit *responsa moralia lib. 7.* comprehensa, qui liber in 4. prodiit Lugduni apud Cardon. In hoc libro docuit, licitum non esse sequi opinionem minùs tutam, quando opposita tutior creditur esse probabilior. Quo tamen non obstante, idem Comitulus expressè tenet, licitum esse sequi opinionem minùs tutam, modò illa sit probabilior, aut certè non minùs probabilis, quàm opposita tutior. Hic erat status Controversiæ præsentis usque ad annum Domini 1638. in quo mortuus est Cornelius Iansenius, Episcopus Iprensis. Nam post ejus obitum liber ipsius, dictus *Augustinus*, editus est. Interea autem dum ederetur, Libertus Fromundus incepit ulum probabilitatum condemnare. Audiatur Caramuel in Apologemate, qui eo tempore præfens Lovanii erat, & narrat quæ ibidem tunc gesta sunt: audiatur inquam nu. 116. ubi hæc habet.

Eram Lovanii cum jam mortuo Iansenio, Exsequutores Testamenti de clandestinâ ejus Augustini editione secretissimè deliberabant. Et D. Libertus Fromundus, inter bujus nova doctrinæ affectas Coriphæus, ut viam super venturo aperiret errori, aut verius, ut illum,

* * *

nihil

P R Æ F A T I O

nihil simile Academia Doctoribus prævidentibus, disseminaret, has propositiones: Probabilitatum usus, est res nova. Non potest non condemnari apud Deum, qui relinquens viam tutam insistit opinioni probabili. Opiniones quæ dicuntur aut sunt probabiles apud nos, non erunt probabiles apud Deum. Quæ, considerata Auctoris intentione, æquivalent huic: Ad securitatem Conscientiæ non sufficit opinio probabilis, conatus est in Scholam protrudere. Se opposuerunt viri Probi & docti; illumq; ego impugnavi in Theologia Regulari, quam anno 1639. Brugis edidi. At postea, quando detecta larvâ, quod illa doctrina tenderet, rimari licuit, uberius, fortiusque in secunda & tertia ejusdem Operis editione. Vide Diss. 6. art. 3. num. 60. 61. & 62. ubi probabilitatum usum esse antiquissimum, securissimum, & summè utilem conscientiarum puritati & solamini ostendo. Hactenus Caramuël.

Hic habes originem doctrinæ & opinionis novæ, quæ asserit, nemini licitum esse sequi partem minùs tutam, quamvis probabile sit illam non esse prohibitam; certum enim est, talem doctrinam antea à Scholis, ut falsam, exulasse. Itaque hæc Adversariorum sententia, unà cum Iansenismo nata est, imò aliam matrem non agnoscit, quàm hæresim Iansenianam; quia primi Affectæ & Evulgatores Iansenismi, ideo cuderunt hanc opinionem, ut sic suos errores sub prætensâ veritatis specie, ignorantibus faciliùs obtruderent. Nec mirum: cum enim hæresis Ianseniana doceat, aliqua Dei præcepta esse hominibus justis impossibilia, idque ex eo potissimum probare contendant Iansenistæ, quòd Deus strictè exigat, ut homines omnia naturalia præcepta sub pœnâ damnationis æternæ re ipsâ impleant. Inde statim inferunt, ignorantiam, etsi invincibilem, neminem excusare à peccato, si quidquam re ipsâ fiat contra legem naturæ; adeoque neque ullam probabilitatem posse sufficientem excusationem afferre, modò quis reipsâ erret, & ponat illud, quod Deus lege naturæ vetuit. Ecce Iansenismus necessariò infert, probabilitatem non excusare à peccato, saltem circa objecta, quæ jure naturæ sunt prohibita. Proinde rectè dictum est, hanc sententiam aliam matrem non habere, quàm hæresim Iansenianam: Iansenismi enim Evulgatores, cum viderent sua dogmata admitti non posse, nisi simul concedatur, quod opinio probabilis non excuset à peccato, simulque scirent, contrariam sententiam ut certam ab omnibus Scholis esse receptam, incæperunt usum probabilitatum duplici nomine criminari. Primò, quòd qui probabilitatem sectatur, si erret in suo judicio, necessariò peccat. Secundò, quòd nemo per opinionem possit esse tutus, quia formidat ne Deum offendat. Hæc porrò cum apud ignorantes, & inscios modi, quo conscientia ultimò formatur, plausibilia viderentur, ideo præ aliis evulgata fuere, ut homines jam alienati à priorè persuasione, faciliùs admitterent doctrinam, quæ aliter admitti non poterat, quam priorè persuasione damnatâ. Atque ita Iansenistæ fucò ornarunt turpem filiam, ut ita homines minùs averfarentur turpissimam matrem.

Non multò post evulgarum Iansenii Augustinum, liber ille sub Urbano VIII. condemnatus est, tanquam continens doctrinas olim à Pio V. & Gregorio XIII. in Michaele Baio condemnatas. Verùm non acquieverunt Iansenistæ, sed Bullam calumniati sunt, & eòusque progressi, ut illam supposititiam fuisse clamarent. Interim dum lis etiam ista mitè fervebat, contra Caramuëlem, aliosque piæ mentis Doctores, qui se contra nascentem hæresim murum pro domo Dei opposuerant, insurrexerunt Iansenistæ; atque eorum, aliorumque omnium communissimam doctrinam, de usu probabilitatum calumniati sunt, Romamque scripserunt, ut Pontifex eorum audaciam retunderet. Horum primarius fuit D. Iacobus Boonem Mechliniensis Archiepiscopus, *Iansenistarum Coriphæus* (inquit Caramuël in suo Apologemate nu. 30.) *qui Sedi Apostolicæ inobediens, & ab illâ punitus, eorum turbavit Belgium.*

Sed & Doctores Lovanienteses anno 1655. censuras quasdam ediderunt contra usum opinionum probabiliùm; quas Fagnanus in cap. *ne innitaris, de Constit. à paginâ 101.* per sex columnas recitat. Verùm, *tunc Iansenistæ dominabantur Lovari,* inquit Caramuël

in

AD LECTOREM.

in Apologemate *num.* 36. Et hæcenus quidem opinionem rigidam, nemini per Belgium, nisi Iansenistis, aut Iansenismo addictis, acceptam fuisse constat.

Hæcenus vidimus quid per Belgium gestum sit. Quomodo rigida opinio ortum ac progressum habuerit, ac à quibus, quo animo inventa ac promota sit. Superest ut de eisdem in Gallia ortu & progressu historiam texamus. Post divulgatum Iansenii *Augustinum*, liber ille in Gallias illatus, unà secum lamentabile Schisma in florentissimam Ecclesiam Gallicanam invexit. Plurimi enim, novitate Doctrinæ capti, in hæresim Iansenianam lapsi sunt, à quâ plures eorum, ne quidem post absolutam condemnationem Iansenismi, ab Innocentio X. latam & promulgatam, voluerunt recedere. Hinc post Iansenium ab Innocentio X. condemnatum, Iansenistæ in Gallia summo nisu insurrexere contra usum doctrinæ probabilis, unàque contra Societatem plurimas calumnias sparsere, illamque infamare satagerunt; eo nomine, quòd doctrinas morales laxas, & animarum salutis periculosas traderet. Ecce Iansenistæ ubique sibi similes fuerunt. Quod enim ab initio per Belgium egerunt, hoc ipsum postmodum per Gallias factitarunt, ubique eodem spiritu ducti.

Quidam anno 1656. sub nomine Ludovici Montaltii in Societatem animosior, arrepto calamo totum ordinem diffamare aggressus est, libro edito, quem hoc titulo, *Epistole Provinciales* inscripsit. Liber hic, seu potius Libellus famosus, Iansenismo gravidus, (nam pro tali, & Romæ inter libros prohibitos affixus est, & Aquis-Sextiis autoritate Parlamenti, Carnificis manu flammis datus, quâ dignus erat luce, omnibus palam legendus, unà & condemnandus apparuit) collectis, seu potius corrosis opinionibus laxioribus (quas sparsim apud aliquos reperire est) sed sæpè mutatâ etiam sententiâ, & corruptâ doctrinâ, in illas censuram tulit, simulque totam moralem doctrinam Societatis damnavit, quasi illa non aliud esset, quàm opinionum noxiarum, scandalosarum, & tranquillum reipublicæ statum perturbantium congeries.

Porro Liber hic continet Epistolas 18. ad quem numerum paulatim excrevit, nam non omnes simul prodierunt; verùm omnes octodecim ab Alexandro VII. damnatæ sunt anno 1657. 6. Septembris; & septemdecim primæ (nam decima-octava nondum erat edita) eodem anno 9. Februarii publicâ autoritate Aquis-Sextiis flammis condemnatæ, manu Carnificis in ignem coniectæ, publicè, uti præfatum est, arserunt.

Iam libri huius authorem Iansenismo addictum fuisse nemo negare poterit, qui sciat quid sit Iansenismus, & librum legerit. Eò enim totus ejus labor collimat, ut ostendar, Deum ipsis Iustis impossibilia præcipere, illisque vires denegare, quibus possint, etsi velint, perseverare. Quæ blasphemiam vere horrenda in Deum coniecta, omnes Probos & Doctos adeo percudit, ut nemo non judicaret, librum tam perniciosum omnium oculis interdicendum esse. Hinc ultra fulmina superius recensita, statutum est, ne Parisiis imprimerentur hæc litteræ. Interim Montaltii liber à Iansenistis, & Iansenismo addictis, miris laudibus efferebatur, & in varias linguas traductus, ubique distractus, & ultrò donatus ac obtrusus fuit, ingemiscente meliore, & optimâ Christianitatis parte. Et quis non gemisceret, videndo hæreses, fucato prætextu veritatis, & simulatæ fidei zelo, mulierculis & rudibus obrudi, qui, ut moris est, avidè abrepti cupiditate noscendi infames calumnias, quas Author, Sorbonæ, Dominicanis, & maximè Iesuitis, (in quos acerbissime invehitur) imponit, dum sales, & lepida dicteria incautè lambunt, hæreseos venenum & scandali toxicum hauriunt.

Quod si quæras, quis tandem fuerit iste Montaltius? ipse de se ipso faretur *Epistola* 8. se nec Ecclesiasticum esse, nec Doctorem, aut Theologum; ex quo certè apparet, quàm parvam suis dictis in materiâ Theologicâ autoritatem conciliare potuerit. Sed & ipse tandem, Deo favente, suos errores agnovit, eosque integro ante mortem biennio ex animo condemnavit, eò quòd videret, opiniones illas ex nimia passione & arreptas & defensas fuisse. Testatur hoc Pater Franciscus Annatus in *Notis ad epistolam dedicatorem Iansenii*,

P R Æ F A T I O

in libri ipsius editione suppressam, quas Gallico idiomate an. 1666. edidit, asseritque se hoc scivisse ex authentico testimonio illius, qui Montaltio (quicumque tandem is fuerit) morituro astitit, illumque ad supremam vitæ periodum feliciter terminandam juvit. Gratulor proinde Ludovico Montaltio, illique ex animo requiem æternam exopto.

Litteræ ergò istæ, non alio jam quam authentico publicæ infamiæ sigillo notatæ, ab omnibus bonis Catholicis solâ flammæ luce dignæ habentur; quod verum est, sive illas secundum se nudas consideres, sive illas spectes notis illustratas: nam quicumque illustrare & ornare studet libros, publicâ autoritate propter errores, quibus scatent, prohibitos, haud dubiè culpandus est. Ad hanc classẽ reducendus est Guilielmus Wendrockius, quicumque tandem ille sit, qui latinæ reddidit Epistolas, easque notis illustratas jam tertio edidit. Ille enim Montaltium defendit, & longè majorem animositatem in Jesuitas, quam ipse Montaltius ostendit. Vix enim duas aut tres lineas evolvæs, in quibus plura scommata contra Societatem non invenies. Porrò Wendrockius iste, mirè etiam in usum opinionis probabilis insurgit, in hoc Montaltium imitatus. Hæc ideo à me dicta sunt, ut Lector sciat, quales fuerint Authores, à quibus novum dogma, quod à Scholis omnibus exulaverat, invectum est.

Post Epistolas Provinciales evulgatas, plures Parochi Rothomagenses, & inde Parisienses etiam complures, aliique nonnulli, in doctrinam moralem Societatis insurrexerunt, & nominatim contra usum Probabilitatum vehementiùs exclamârunt. Horum clamores videre licet apud Fagnanum *in cap. innitavis nu. 336*. Præterea Parochi isti etiam contra Caramuëlem & Mascarenham invecti sunt, qui palam contra Iansenium docebant, ignorantiam invincibilem juris naturalis à toto exulare, ut refert Caramuël *num. 2.* cum ipsi contrariam sententiam tenerent, quæ illorum opinio efficaciter infertur ex hæresi Iansenianâ, uti suprà ostensum est.

Hactenus breviter narraui ortum & progressum sententiæ, quam *in tractatu de Conscientiâ probabilis* fusè refutavi, atque hîc etiam ulteriùs confutandam suscepi. Æquitas autem, aut potiùs necessitas ad hanc historiam operi huic præfigendam induxit. Cum enim sermo sit de probabilitate opinionum, earumque delectu; quæ autem, quanta, & qualis probabilitas cuicumque opinioni ab omnibus propter autoritatem Scriptorum tribuenda sit, aliundè determinari non possit, quàm à doctrina & probitate Authorum; necesse omnino est ipsam radicem & originem pullulantis opinionis contrariæ eruere. Si enim constiterit, eam animo alieniore, aut passione aliquâ mentem turbante, scripto traditam, typisque mandatam fuisse; si certum sit, eandem non dissimili impetu, hodièque in animis quorundam conservari, eisdemque studiis, & quasi factiosis progressibus Discipulorum mentibus imprimi; si contraria & communis omnium Scriptorum sententia, quasi Societati propria, in ludibrium Ordinis & contemptum doctrinæ, buccis crepantibus, ab Adversariis animosè deprædicari notum fiat; eo ipso Authorum illorum autoritatem languere, & ad probabilitatem suis assertis conciliandam parum aut nil momenti habere, certum erit; quia evidens præsumptio est, eos ex passione, & impetu mentem turbante, non ex sincero veritatis studio, ac ut viros peritos & probos decet, sententiam suam protulisse. At hic est casus noster: nam veritatem hac in re testatam, res non clanculum gestas, sed historiam ante Mundi fermè totius oculos exhibitam refero; evidens enim est, & flens dico, primos authores, actiores Fautores & seduliores Promulgatores oppositæ doctrinæ (Pauculos excipio, quos infra honoris causâ nominabo) homines esse ac fuisse, aut novitatibus addictos, aut hæresis Iansenianæ certissimos Fautores, eademque fortè infectos; sed potissimè constat, plures eorum, ne dicam fermè omnes, malevolentissimo ac amaro nimis animo in Societatem IESU, ejusque Authores affectos fuisse, & hanc de sequendâ opinione probabilis, tutiore relicta, sententiam, tanquam crimen intolerabile, & doctrinam animis Christianorum perniciosam, in opprobrium Ordinis, in ejus authoribus ubique obviam, & quasi propriam, ut caput accusationis non infimum

AD LECTOREM.

mum protulisse. Atque utinam aut eâdem, aut non multum inferiore animositate & malevolentia, quaestionis causa hodie apud multos non conservaretur, & propagaretur in audientium animis! Verum oppositum ejus, quod cupio, nimis apertum est in oculis eorum, qui sincero animo quae per mundum in hac materia geruntur, circumspiciunt.

Cæterum omnes hæcenus enumerati, aut Iansenistæ, aut Iansenismo, aut novitatibus adducti fuerunt, aut certe tumultuariè ex passione vehementi sententiam suam dixerunt: Verum præter eos fuere nonnulli ex nuperis authoribus, ab omni istiusmodi nota alieni, viri undequaque Catholici, bonæque intentionis, qui contra communem sententiam opinati sunt. Inprimis præter Paulum Comitolum, ex Societate IESU, Candidus Philalethus docuit, nemini licitum esse sequi opinionem minus probabilem contra tutiorem simulque probabiliorem. Verum neuter illorum arbitratus est, certitudinem semper requiri ad fundandam honestatem electionis, cum uterque ex professo doceat, majorem probabilitatem ad conscientiam ritè formandam sufficere. Ex ordine S. Dominici Iulius Mercorus, Inquisitor Mantuanus, opusculum edidit, in quo communem aliorum sententiam impugnat. Hic vir, utpote Theologus & Canonum non imperitus, præ aliis omnibus, quos viderim, nervosè promovet suum intentum: Collegit enim in unum, quicquid alii contra securitatem sectandi sententiam probabilem, sparsum dixerant, multumque ex proprio ingenio magnâ cum modestiâ adiecit: virum hunc tum propter modestiam, tum propter doctrinam veneror, illumque honoris causâ, sicut & lequentes nominatos volo.

Præter Iulium Mercorum, duo alii ex ordine S. Dominici prodire, nempe Gonet & Baronus, qui minus probabilium usum impugnaverunt. His adjungi possunt Thomas de Afflicto, & Philippus Faber, quos Caramuël in Apologemate contra communem sententiam citat. Duo etiam Jurisconsulti, Antonius Merenda & Prosper Fagnanus in usu minus probabilium impugnando multi sunt. Verum horum autoritas, cum non admodum verlati sint in Theologicis (& Fagnanus quidem de se ipso hoc expressè testatur) in præfenti quaestione minoris faciendâ est, quia quaestio ista ad jus naturæ pertinet, quæ proinde ex Theologia magis, quam ex Canonum peritiâ determinari debet. Sinichius etiam Doctor Lovaniensis ardenti nimis Calamo, licitum probabilium in suo Saule Ex-Rege infectatus est. Horum argumenta latè examinavi, ac apertè confutavi in tractatu, quem anno 1669. (ut fert titulus impressionis, quamvis liber verè prodierit sub finem Augusti anno 1668.) de *Conscientia probabili* Leodii imprimendum curavi, in quo pluribus in locis, potissimè verò quaestione 22. ostendo, paucos istos plurimum inter se discrepare in ipsa substantia quaestionis, neminemque illorum impugnasse communem sententiam in sensu proprio, ab illius Autoribus intento. Præterea ibidem demonstravi, neminem ex illis (præter Sinichium hac in quaestione apertè sibi contradicentem) re ipsa à communi sententiâ discrepare, sed ab illo in modo tantum loquendi recedere. Demum in toto illo tractatu ostendi, Adversariorum argumenta non infirmare, sed communem opinionem efficaciter confirmare.

Sub idem tempus, eodem scilicet anno 1669. Martinus de Esparza Appendicem ad quaestionem de licito Probabilium usu Romæ edidit, in quo ex professo omnia Adversariorum argumenta examinat, eorumque nullitatem plenissimè demonstrat. Nec alii ubique Gentium defuere, qui in aciem descenderunt, antiquamque, atque aliorum omnium unanimem sententiam, peculiaribus tractatibus, contra novos istos homines summâ laude, manuque prævalidâ tutati sunt. His demum factum est, ut veritas etiam Adversariis ipsis denuo paulatim illuxerit. Nam post annum 1669. quo Appendix Esparzæ, Tractatusque meus per Orbem Christianum divulgati fuerunt, clamores pristini per Belgium, Galliamque maxima ex parte cessaverunt; vix enim ex Doctoribus Catholici Nominis quisquam inventus est, (præter unum Vincentium Baronum, qui non ita pridem utrumque nostrum satis fusè, sed irritò prorsus Conatu, ut suo tempore ac loco Deo dante ostendam impugnavit) qui aut scriptis, aut Thesibus editis antiquam communemque

PRÆFATIO AD LECTOREM.

que doctrinam in dubium revocârît ; cùm antea quotidie fermè Thefes, aut censuræ, vel etiam opuscula contra communem sententiam prodirent, quibus illa non solum apud studiosos Adolescentes, sed etiam apud imperitum vulgus, ipsasque etiam fœminas, tanquam animabus perniciofa, & præ nimîâ laxitate haud ferenda audiebat.

Verùm, post veritatem clarè expositam, post æquivocationes Adversariorum detectas, post omnia eorum argumenta non tantùm soluta, sed etiam falsitatis ac nullitatis convicta, immo & in illos ipsos efficaciter retorta, pax antiqua redire cœpit, & fortassis jam planè rediisset, nisi ex eâ mundi parte, ex quâ nil ejusmodi timebatur, antiquum bellum recrudiisset. Quidam enim, natione Hispanus, omnium nationis suæ præstantissimorum Theologorum vestigia deserens, sub nomine Antonii Celladei, anno 1670. librum edidit Lugduni, in quo majori, quàm alii omnes, vehementiâ in communem sententiam confurgit; sed re verâ nil momenti contra eam objicit, nisi quod alii diu ante objecerant, quodque fusè ab Elparza in *Appendice*, & à me in *Tractatu de Conscientia probabili* solutum confutatumque erat; unde si Auctor iste *Appendicem* Elparzæ, meumque *Tractatum* legisset, aut editionem operis sui prorsus omisisset, aut illud ex toto variare debuisset, cùm ea, in quibus potissimè fundatur, ab utroque nostrum directè explicata, efficaciter soluta, falsitatisque convicta sint.

Ceterùm, cùm opus Celladei prodierit, manibusque legentium teratur, necessarium duxi, singula, quæ habet, hoc *Tractatu* examinare, eorumque insufficientiam ostendere, æquivocationes Auctoris hujus aperire, ejusque inconsequentias, atque contradictiones notare, ut sic, omnibus ritè perpensis, Lectori veritas victrix tandem appareat, & communis verissimaque opinio, ut olim, sic etiam jam iterum & in posterum cum conscientiarum pace postliminiò restituta vigeat. Hic est præsentis laboris mei scopus, quem Lectori indicandum censui. Ceterùm, plura de Celladeo hic non præfabor, sed quæ ad consilium ejus refutationem in me suscipiendi, atque ad alia hisce similia pertinent, in quæstionem primam, tanquam in locum oportuniorem rejiciam. Interim, Lector benevole, fructu labore meo; & si quid in eo approbatione dignum repereris, id omnium bonorum Lagitori Deo, à quo solo est, tribue; si verò quid mancum & defectuosum (& multa invenies ejusmodi) se prodiderit, id meum agnosco, illudque emendare, retractare, corrigere, imo & condemnare paratus sum, si à Te, vel alio quovis meus mihi error indicatus fuerit: maximè verò si quidquam à summo Ecclesiæ Pastore, vel ab iis, quos ipse pro privatorum hominum doctrinis dijudicandis sibi substituit, improbatum ullo unquam tempore fuerit, id ego ex nunc improbo, eademque notâ rejicio, condemnoque, quâ illud ab illis unquam rejici, ac condemnari contigerit. Me enim, omniaque mea Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ correctioni, ac censuræ ex animo sincerè submitto.

R. P. AN.